

УДК 338.483(477)

Мельник Д., Байтеряков О.

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ТУРИСТИЧНИХ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ РЕСУРСІВ

Пам'ятники історії і культури займають особливе місце у загальному комплексі туристичних ресурсів і є істотною передумовою організації і розвитку пізнавального туризму.

Історико-культурні об'єкти, що локалізовані на певній території певним чином визначають концентрацію і напрямок туристсько-екскурсійних маршрутів.

Говорячи про цінність історико-культурних об'єктів для туристичних цілей, потрібно особливу увагу звернути на їх інформаційний зміст. Інформативність історико-культурних об'єктів може бути визначена кількістю необхідного і достатнього часу на їхній огляд. Для того щоб визначити час, відведений на огляд об'єкту, потрібна класифікація об'єктів, що відбивала би тривалість огляду. Виходячи з цього, можна вибрати дві класифікаційних ознаки:

- 1) ступінь організації об'єкта для показу;
- 2) місцезнаходження екскурсантів стосовно об'єкта огляду.

За ступенем організації об'єкти підрозділяються на спеціально обладнані: музеї, виставки, галереї, монументи і т.п. і неорганізовані для показу: панорама міста, перспективи вулиці. Організовані об'єкти складають основу екскурсії, тому що є метою огляду і вимагають на це більше часу, чим неорганізовані об'єкти, що є супутнім екскурсії загальним планом, тлом, що охоплюється одним поглядом, не вимагають ретельного розгляду. Кількість організованих для показу об'єктів буде одним із критеріїв визначення туристичного освоєння території.

За місцем розташування екскурсантів об'єкти поділяються на інтер'єрні (екскурсії усередині об'єкта, внутрішній огляд) і екстер'єрні (екскурсанти

поза об'єктом). Як правило, час огляду екстер'єрних об'єктів звичайно більше часу огляду інтер'єрних об'єктів. Позитивне значення має коли на екскурсійних маршрутах ці об'єкти пов'язані.

Наступний вид підрозділів тематичний. Існують різні теми екскурсій у залежності від приналежності різних екскурсійних об'єктів до різних історичних епох і культур, від територіального сполучення цих об'єктів і ряду інших причин. Наприклад, Н.А. Гецевич виділяє наступні підрозділи тематичних екскурсій: історичні, воєнно-історичні, виробничо-економічні, природознавчі, мистецтвознавчі, літературні й архітектурно-містобудівні. Кожна з цих груп у залежності від змісту має підгрупи [2]. У залежності від теми і маршруту екскурсії в ній завжди будуть присутні цільові, додаткові і супутні об'єкти. Постає питання про час огляду кожного з них конкретно для певної території.

Одним з найважливіших етапів оцінки історико-культурних об'єктів є їхня типологія за туристичною значимістю. За критерій визначення туристичної значимості історико-культурних об'єктів можна прийняти інформаційну сутність цих об'єктів, а також ступінь пізнавальної і виховної інформації.

Для оцінки пізнавальної цінності туристичних ресурсів можна використовувати наступний підхід до оцінювання історико-культурних пам'ятників:

- визначення кількості об'єктів, що варті оцінки;
- виділення критеріїв, за якими буде проводитись ця оцінка, тобто виділення набору тем і підтем, які можна розкрити під час огляду даного об'єкта.

Для пам'ятних місць історичних подій періодизація орієнтована на загальну суспільно-політичну ситуацію, яка має таку періодизацію[1]:

- 1)архаїка (до 1000 р. до н. є.);
- 2)кіммерійсько-скіфсько-сарматська доба (1000 р. до н. є. — 238 р.);
- 3)доба великого переселення народів і давніх слов'ян (238 — 800 рр.);
- 4)доба Київської Русі (800 — 1240 рр.);

- 5) доба монголо-татарського, литовського і польського панування (1240 — 1648 рр.);
- 6) козацька доба (період визвольної війни і козацької держави (1648—1775 рр.);
- 7) доба панування російської та Австро-Угорської імперій (1775— 1917рр.);
- 8) революція і громадянська війна (1917— 1921 рр.);
- 9) міжвоєнна доба (1921 — 1939 рр.);
- 10) друга світова війна (1939 — 1945 рр.);
- 11) післявоєнна доба (1945 — 1991 рр.);
- 12) незалежна Україна (з 1991 р.).

Пізнавальна оцінка кожної підтеми проводиться в залежності від значення її у визначеній темі й у загальній інформації про об'єкт. Дане значення визначається кількістю часу, за яке кількість інформації, що міститься в цій підтемі, може бути повідомлено екскурсантам. Однак, даний час визначається не тільки кількістю інформації, але і важливістю її повідомлення для ознайомлення з об'єктом. Для універсальності оцінку підтем можна проводити в балах, при цьому для спрощення процесу достатньо 3-х бальної шкали, її градація наступна: 1 бал - підтема має значення (час повідомлення до 5 хвилин); 2 бали - високе значення (час повідомлення 5-15 хвилин); 3 бали - найбільше значення (час повідомлення більш 15 хвилин, підтема є провідної чи однієї з провідних у темі). Оцінки підтем складаються і визначається оцінка теми, сума оцінок тем дає загальну оцінку об'єкта. Кількість часу на кожному тему чи підтему може бути визначене по текстах екскурсій, застосовуваних в екскурсійних і туристичних фірмах.

Таким чином, оцінка історико-культурних ресурсів, насамперед, може проводитись за кількістю інформації і за її значимістю для характеристики об'єкта. Вся інформація розбивається на визначені теми, що у свою чергу поділяються на підтеми. Це забезпечує більш диференційований підхід і

об'єктивність при оцінюванні, тому що легше точніше оцінити порівняно невелику кількість інформації у підтемі, ніж значний обсяг інформації всієї теми.

Усі історико-культурні об'єкти, які представляють інтерес для туристів й екскурсантів оцінюються в залежності від ступеня їх пізнавального та виховного значення, транспортної доступності, природного оточення, сучасного використання.

Сумарні оцінки зазначених пізнавальних ресурсів дозволяють розділити їх на три категорії [3]:

I категорія - об'єкти світового та державного значення, які становлять особливий інтерес для туристів;

II категорія - об'єкти державного значення, які становлять значний пізнавальний інтерес;

III категорія - об'єкти місцевого значення, які становлять незначний інтерес.

Роль пам'яток історії та культури в туризмі зводиться до виконання таких основних функцій:

- виховної - виховання патріотичних почуттів, любові до рідного краю, його історії та культури;

- просвітницької - поширення відомостей і знань з галузей науки, культури, мистецтва;

- гедонічної (емоційно-естетичної) - дати людині матеріал для естетичних переживань, викликати почуття задоволення, насолоди прекрасним;

- економічної - пом'якшення сезонної нерівномірності завантаження туристичних підприємств, підвищення рентабельності туристичних послуг шляхом організації екскурсійних заходів, створення умов для ефективного й змістовного цілорічного відпочинку населення;

- практичної - стосується пам'яток архітектури, які мають експлуатаційну цінність і можуть бути базою для розгортання постійних

або тимчасових експозицій, туристичних закладів, підприємств харчування, торгівлі, та ін.;

- містобудівної - формування своєрідного художньо-виразного середовища відпочинку, розкриття історичної індивідуальності конкретного населеного пункту, його архітектурних традицій.

Весь комплекс пам'яток історії та культури відіграє суттєву роль у розвитку туристично-екскурсійного руху, розширенні тематики маршрутів і екскурсій, забезпечує ефективний і змістовний відпочинок, а також безпосередньо впливає на прибутковість туристичного обслуговування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. – К.: КНУ, 2001. – 397 с.
2. Гецевич Н.А. Основы экскурсоведения. – Минск: Университетское, 2008. – 160 с.
3. Попович С.І. Туристично-екскурсійні ресурси України: вступ до проблеми //Туристичні ресурси України. – К., 1996. – С. 7-17.